

ULUSLARARASI TAŞELİ SEMPOZYUMU TARİH-KÜLTÜR-TURİZM

**24 - 26 EKİM 2019
KONYA - ALANYA**

BİLDİRİ KİTABI

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINLARI: 12

ULUSLARARASI TAŞELİ SEMPOZYUMU
TARİH – KÜLTÜR - TURİZM
24 – 26 EKİM 2019 KONYA - ALANYA

Editörler

Prof. Dr. Hasan BAHAR
Arş. Gör. Dr. Murat TURGUT
Arş. Gör. Dr. Fatih Numan KÜÇÜKBALLI

İnceleyenler

Prof. Dr. Tayfun ÇAY
Prof. Dr. Yılmaz KOÇ
Prof. Dr. Şafak ÜNÜVAR

E - ISBN

978-975-448-232-4

Aralık 2019

Bu kitapta yer alan yazıların dil ve bilim sorumluluğu yazarlara aittir.

**ULUSLARARASI TAŞELİ
SEMPOZYUMU***
TARİH – KÜLTÜR- TURİZM
24 – 26 EKİM 2019
KONYA - ALANYA

* Uluslararası Taşeli Sempozyumu Tarih – Kültür - Turizm Sempozyumu 24 – 26 Ekim 2019 Konya - Alanya’da, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, Türk Tarih Kurumu, Alanya Belediyesi, Taşkent Belediyesi, Taşkent Kaymakamlıklarının destekleri ile gerçekleştirilmiştir.

Ali ERDURAN	<i>TÜRKİSTAN'DAN BOZYAZI'YA 1000 YILLIK GÖÇ</i>	203
Rabia Ebrar KURT	<i>SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE OSMANLI BÜROKRASİSİNDE GÖREV ALAN HÂDİMLİ DEVLET MEMURLARI</i>	209
İzzet SAK	<i>1246 (1830-31) VE 1260 (1844-45) TARİHLİ NÜFUS DEFTERLERİNE GÖRE HÂDİM KAZASI</i>	227
Ali ÜREMİŞ	<i>ERMENEK MEVLEVÎHÂNESİ'YLE İLGİLİ BİR BERATIN DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	251
Özkan DEMİR	<i>MİLLÎ MÜCADELE'DE TAŞELİ BÖLGESİNDE BAŞARILI SAVUNMA BÖLGELERİ: MUT VE SİLİFKE</i>	271
Mustafa ARSLAN	<i>GERTRUDE BELL'İN MEKTUPLARINDA, GÜNLÜKLERİNDE VE FOTOĞRAFLARINDA KONYA VE KARAMAN</i>	285
Kürşad BARDAKCI	<i>ESKİ HİTİT ÇAĞI'NDAN ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİNE KADAR TAŞELİ İNANÇ SİSTEMLERİ</i>	303
Fatih Mehmet BERK	<i>ICONIUM VE SELEUCIA AD CALYCADNUM'UN ORTAK TARİHSEL DEĞERİ: AZIZE THECLA</i>	331
Ufuk Deniz AŞCI Kübra DURAN	<i>HADİM AĞZININ BELİRGİN FONETİK ÖZELLİKLERİ</i>	345
Yıldıray ÇAVDAR	<i>ÂŞIK ÖMER'İN CÖNKLERDE KAYITLI YAYIMLANMAMIŞ BAZI ŞİİRLERİ VE "MİNNET EYLEMEM" REDİFLİ ŞİİR ÜZERİNE</i>	363
Fatih Numan KÜÇÜKBALLI	<i>ÂŞIK ÖMER DİVANI'NIN SÖZ VARLIĞININ TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDAKİ GÖRÜNÜMÜ</i>	387

ERMENEK MEVLEVÎHÂNESİ'YLE İLGİLİ BİR BERATIN DEĞERLENDİRİLMESİ

AN ASSESMENT OF A BERAT ABOUT ERMENEK'S MEVLEVÎHÂNE

Ali ÜREMİŞ*

ÖZET

Taşeli Bölgesinin ortalarındaki Ermenek'in; Karaman Türkmenlerine vatan, bir süre Karamanoğullarına başkent, sonra da İçel sancağına merkez olması ve ülkede yayılan tasavvufî teşekküllere aradığı ortamı sunması, önemli bir siyaset, kültür ve sanat şehrine dönüşmesine yol açmıştır. Karamanoğlu Halil Bey'in 1334'te şehirde yaptırdığı Zâviye ve diğer eserler bunu doğrulamaktadır. Araştırmada, Mevlevîlerin ibadet ve sosyal mekânları; tekke/zâviye/mevlevîhânelerin devlet eliyle Ermenek'te de desteklendiğini gösteren 1205/1791 tarihli bir belge sunulmuştur. "Halil Bey Zâviyesi/Tekkesi" denilmesi yüzünden ismi, inşa tarihi, yeri vb. hususlarda karışıklıklara yol açıp XVI. yy'ın sonlarına doğru Mevlevîhâne adıyla anılmaya başlayan mekânın; beratın ifadesiyle "Ermenek Mevlevîhâne/Tekkesi" olduğu kesinleşmiştir. Şeyhi Seyyid Ali Dede'nin oğlu Mehmed Kadrî Dede'nin; Ermenek Şeyhîzade diye şöhretlenip 33 yıl İstanbul-Beşiktaş Mevlevîhânesi postnişinliği yapması, sıkça dergâha gelen Sultan II. Mahmud'la sohbet etmesi ve önemli bir ney virtüözünün yetişmesindeki katkısı, Mevlevîhâne'nin mevkiini göstermektedir. Taşbaşı Mahallesine dâhil oluş seyri tespit edilen Ermenek Mevlevîhânesi'nin, son şeyhi Hüsameddin Dede'nin yakınındaki evi ile etrafındaki meskenlerin bitişik ve örtme/tünellerle irtibatlı, külliye gibi avluya açılıp Pirpınarı Mescidiyle müstemilat tarzında kompleks oluşturması, yüzey araştırmalarıyla ilk defa işlenmiştir. Fonksiyonu azalınca semâhânesi Tekke Mescidi'ne çevrilip 1923'te imamlığına atanan Hüsameddin

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, A. K. Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı.
aliuremis@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-8644-6139

Dede'nin torunlarının verdiği malûmatla, ilgili hususlar teyit edilmiştir. Mescidin yerine 1994'te yapılan Tekke Camii'nin kapılarının üstüne; beratlı Ermenek Mevlevîhânesi'nin kısmî adı ve onarım kitabesi bırakılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ermenek, Mevlevîhâne, Tekke, Zâviye, Berat

ABSTRACT

Ermenek, which is in the middle of Taseli Region, was the motherland for the Karaman Turkomans, for a while the city became the first capital of the Karamanogullari and then the center of the İçel sanjak. For these reasons the city supported that environment to the mystical institutions and turned into an important city of politics, culture and art. The Zawiyah and other public buildings constructed in 1334 by Karamanoğlu Halil Bey, confirm this theory. In this study, a document dated 1205/1791, shows that the worship and social places of the Mevlevi tekkes, zawiyahs, and mevlevîhânes were supported by the state in Ermenek too. Because of the building name, construction date, location, etc. issues confusions were caused by the name Halil Bey Zâviye/Tekke, then it began to be known as Mevlevîhâne towards the end of the XVI. century and became official as Ermenek's Mevlevîhâne/Tekke. The fact that Şeyhi Seyyid Ali Dede's son who go by the name of Ermenek Şeyhîzade, Mehmed Kadrî Dede has led to Istanbul-Beşiktaş Mevlevîhâne for 33 years and Sultan Mahmud II frequently visited him and shaikh educated an important ney virtuoso, shows Mevlevihane's importance. In this study, for the first time surface researchs at the location discovered that Ermenek Mevlevihane -included in Taşbaşı District- which is near the last shaikh Hüsameddin Dede's home, the other dervish lodges, Pirpınarı Masjid are combined with tunnels or with local terminology "örtme's". When semâhâne of Mevlevihane lost its function and got turned into an -official- Tekke Masjid, last shaikh Hüsameddin Dede got appointed to the masjid imamate in 1923 and Dede's living grandsons have confirmed these points. With berat (charter/edict) Ermenek Mevlevihane's partial name and repaired inscription was left at the top of doors of Tekke Mosque which was built in 1994 to replace the Masjid.

Keywords: Ermenek, Mevlevîhâne, Tekke, Zaviyah, Berat

GİRİŞ

1989'da Karaman'a bağlanan Ermenek'in, Antalya ile Mersin körfezleri arasındaki dağlık yarımada'nın/Taşeli Platosunun hemen hemen ortasında yer alması; tarihin her döneminde bölgenin en eski/önemli merkezlerinden birisi olması sonucunu da doğurmuştur. Türkiye Selçukluları Sultanı I. Alaeddin Keykubâd'ın (1220-1237) 1228'lerde Karamanoğlu Türkmenlerini Ermenek'e iskân etmesiyle de Türk tarihinde âdeta bir devir açılmıştır (Tekindağ 1997: VI/316, 328; Başkan 2018: I/185-196). Öbür taraftan XII. yy'dan itibaren yönetici kesimin, farklı ülkelerden akın eden şeyhlere ve dervişlere her türlü desteği verip dine, devlete, millete, dua ve hizmet etmeleriyle Selçuklu Türkiye'sinin Türk-İslâm beldesi haline gelmesini sağlama çabaları, hızla yayılan tasavvufi teşekküllerin ve Mevlâna'nın vefatından sonra örgütlenen Mevlevîliğin (Üremiş 1996: 50-58, 87-96) Ermenek havzasında da yayılmasının yolunu açmıştır. Bu çerçevede Karamanoğullarına (1256-1474) ilk başkentlik, Osmanlı idaresine girmesinden sonra ise zaman zaman İçel Sancağının merkezliğini yapması, nihayetinde kaza haline gelse dahi tasavvufî yönden de mühim bir kültür ve sanat şehri olmasında etkili olmuştur. Nitekim Çelik'in işaret ettiği gibi tahrir ve evkaf defterlerine göre 1500-1584 arasında sancaktaki zaviyeden çoğu, önemli bir kısmı Karamanoğulları dönemine ait olmak üzere Ermenek kazasında olup merkezdekilerin sayısı 9-15 arasındadır (1994: 233-234). Gök de aynı tarihlerde, evkaf defterlerinden 8; köylerinde ise 17 zaviye bulunduğunu tespit etmiştir (2006: 140).

İlk devirlerden itibaren Mevlevî büyüklerinin maharetle diğer beyliklerin de himaye ve desteğini kazanıp¹ Anadolu'nun her yanında kurumsallaşmayı başarması, Mevlevîlere dolayısıyla Mevleviyye'ye (Mevlevî tarikatına) mahsus Tekkelere verilen ad diye özetlenebilecek Mevlevîhânelerin (zâviye/âsitâne) yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. Karamanoğullarının 1310-1320 arasında Mevlâna'nın annesinin ve yakınlarının defnolunduğu Karaman Mevlevî Zâviye

¹ Mevlevîlerin bu siyasetini farklı yorumlayanlara, Akdağ'ın; Mevlâna'nın Moğollara ya da Moğol taraftarlarına hücumlarında hangi tarafı tuttuğuna dair birbirine aykırı fikirlere rastlandığına oysaki bu meselenin bugünkü milliyetçilik anlayışı içinde değerlendirmesinin yanlışlığına dair yorumu oldukça isabetlidir. Çünkü "Celâleddin Rûmî, 'mânâ âleminin sultanı' olmaya talipti ve maddî âlemin sultanının kim olduğu onu çok ilgilendirmiyordu. Kendilerine hürmet ve hizmet ettiği/desteklediği sürece hepsi hora geçmekteydi ve makbullahıydı" (1995: I/44-45). Hakikaten de bu felsefenin; Mevlevî tarikatı mensupları gibi tasavvufî hareketler hatta tüm "gönül ehli" olduğu iddiasında bulunanlar açısından âdeta bir düstur haline getirilmeye çalışılması, çok da abartı sayılmasa gerektir denilebilir.

(Mevlevîhâne)si'ni tesisi (Tanrıkorur 2004: XXIX/469, 471); 1333-1340'larda beyliğin önemli merkezi Ermenek'te bir zâviye inşası, bu coğrafyada rağbet edildiğinin yanı sıra yöneticilerinin, onların nüfuzlarından yararlanma arzusunun delili (Özkan 2008: II/515) olarak da görülebilir. İşte Karamanoğlu Halil Bey'in tarafından yaptırılması münasebetiyle adıyla da anılan Ermenek Mevlevîhânesi, ilgili berat (Berat: 1), ismi, inşa tarihi, yeri vb. hususlar, tebliğın konusunu oluşturmuştur.

Mekânın tesisiyle ilgili Çelik'in, "734/1333-1334 yılında inşa edilen Altunbaş Zâviyesi ile Halil Bey veled-i Karaman Zâviyesi Ermenek şehrinde" (1994: 233) kaydı hatta Gök'ün, Altunbaş Zâviyesi'nin vakfiyesindeki şevval 734/haziran 1334 şerh notu (2006: 143); Özkan'ın -Eser-Küçükdağ'a atfen-, Karamanoğlu Halil Bey'in hüküm sürdüğü 1333-1340 tarihini daha da vuzuha kavuşturmuştur. Belki de yapımına babası veya kardeşleri döneminde başlanılmış olup başa geçtiği yıl/larda tamamlanmıştır.

1334'lerde hizmete giren; 1584 tarihli tahrirde geçen "ber-mûceb-i hüccet-i şer'îyye Mevlevîhâne ile ma'rûfdur" ifadesine göre Şer'î hüccet gereği Mevlevîhâne olarak bilinen (Gök 2006: 141), bazı arşiv belgelerinde de "Karamanoğlu Halil Bey Tekyesi" diye kaydedilen², 1671'de şehre gelen Evliya Çelebi tarafından "... bir Mevlevîhâne, ..." şeklinde yalnız vasfı ve sayısı belirtilen (1985: IX/31), 1205/1791 tarihli berattaki tabiriyle "Ermenek Mevlevîhâne Tekyesi"nden, bugün kısmî adı haricinde bir iz kalmadığı için araştırmacılar, yeri hususunda da yanlışlığa düşmüşlerdir. Hele İ.H. Konyalı'nın (1967: 677, 711-712) burayı "Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi" isminden dolayı Halil Bey'in yaptırdığı ve şehrin şu anki merkez/Sipas Camii'nin yanında göstermesi; Gök'ün (2006: 73, 100, 141) ve Eser'in (2012: 221, 223) de aynı hataya düşmelerine yol açmış; ikincisi daha sonra yanlışını düzeltmiştir (Eser-Küçükdağ: 2013: 305 nu.3). Oysa Çelik'in ve Gök'ün gösterdikleri belgelerde "... der nefsi Ermenek" diye sadece şehrin adı belirtilmekte olup yeri zikredilmemektedir. Nitekim Eser-Küçükdağ, bânîleri aynı olan Mevlevîhâne ile Sipas Camii'nde görev yapan şeyh ve mütevellilerin birkaçının XVIII. yy'da ikisinde de hatiplik, vaizlik, cüzhanlık, mütevellilik gibi vazifelere sahip bulunmalarının da yanlışlığa katkı sağladığına işaret edip iki ayrı hurufat kaydıyla bir arzuahlden, Değirmenlik Mahallesinde olduğunu gerçeğe yakın şekilde tespit etmişlerdir (2013: 305-306).

² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defterlerindeki: "Ermenâk'da Değirmenlik Mahallesi'nde Mevlevîhâne demekle ma'rûf Halil Bey Zâviyesi..." ve Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki "... Ermenâk'da Değirmenlik Mahallesi'nde Halil Bey binâ eylediği tekye..." kayıtları (Eser-Küçükdağ 2013: 305 nu.4, 306).

Esasen karışıklığı, tabiatıyla şehri çok iyi bilmeyen araştırmacılar kadar ülkemizin her tarafında yapılan isim değişiklikleri de artırmıştır. Nitekim Bardakçı; “Taşbaşı Mahallesinde Gaziler mevkiinde olan mescit, Ermenek Tapu Dairesi vakıf tapu defterinin 80. sayfasında 39 nu.da kayıtlıdır. Buna göre 158 m²lik bir alan üzerindeki mescit 9x10 m. boyutlarındadır. Bitişğinde eskiden mevcut olan Ermenek Mevlevîhânesi’nden bugün en küçük bir parça kalmamıştır; sadece boş olan yeri ve yapı taşlarından bir kısmı mevcuttur. Aslında Mevlevîhâne’nin bir parçası olan Tekke Mescidi, bugünkü Aşağı Çarşı esnafı ile çevresindeki bir kısım hane halkının ibadetgâhı olarak tam kadro imamı ile hizmettedir. Güzel bir sülüs ile yazılmış dört satırlık kitabesi tam olarak okunamamakla birlikte R.1229 (M.1814)’da bir tamir görmüş olduğu anlaşılmaktadır (Resim: 1). Tekke ve Zâviyelerin kaldırılmasından önce çevresi ile beraber Mevlevîhâne, Tekke ve medrese olarak bir bütün teşkil eden yerde bugün sadece bu küçük mescit kalmıştır.” (1976: 147-148). Yazarın kendisinin de buralı olup materyal toplama esnasında yaşlıları, sözel rivayetleri vb. değerlendirdiği ve eserin iç kapağında baskının neden 1970-1972’lerde gerçekleştirilemediği izahı dikkate alınırsa 150 yıl öncelere uzanan çok önemli bir tarihî bilgi aktarımı ortaya çıkar. Zaten Karpuz da “yerel araştırmalara göre Mevlevîhâne’nin 1925’ten sonra müstemilatı yıkılmış sadece çeşme ile mescit-semahanesi ve H.1229, M.1813 tarihli onarım kitabesi bırakılmıştı. Tekke Mescidi olarak anılan bu yapının yerine 1990[1994]’larda (Resim: 2) büyük kubbeli bir cami yapılmasıyla Ermenek Mevlevîhânesi tarihe karışmıştır.” (2009: 517-518) ifadeleriyle Bardakçı’yı ve meselenin özünü özetlemiştir. Oysaki Mevlevîhâne’nin, Halil Bey Zâviyesi adıyla da anılması sebebiyle bu mıntıka, daha önce Zâviye Mahallesi diye zikredilirken zamanla şehir merkezinin aşağı kayıp hızla büyümesi üzerine Bağarası Mahallesiyle de karışıp Taşbaşı diye adlandırılır olmuştur (Eser 2012: 10, 139). Bu arada Zaviye/Taşbaşı Mahallesinin (Çulhacı 2012: 16, 18-19, 46, 56; Kızılca t.y.: 17-20) sınırları, yapılaşmanın etkisi ve kuzey güney istikametinde akan dere yatağının da değişmesiyle 50-60 m. doğuya doğru genişleyince Mevlevîhâne, tabiatıyla Değirmenlik Mahallesinden çıkıp Taşbaşı hudutları içerisine girmiştir. Tabiatıyla bu durumu bilemeyen/fark edemeyen bazı araştırmacılar da dergâhı Değirmenlik’te aramışlardır.

Yine beş altı yüz metre yakınında Taşbaşı medresesi varken (Eser 2012: 217; Bardakçı 1976: 163) ve buradan/shihirden din, edebiyat, hat, musıkî vb. saha/larda mütehasıs; “ilim ehli” birinin dervişâna ya da tâliplere bildiklerini öğretmek veya Mesnevî Şerif okutma müderrisliği şartıyla atanmış olması yanı sıra bu

merkezlerin çok yönlü faaliyetleri ile birer etkin yaygın eğitim öğretim müesseseleri³/irfan ocağı kapsamında değerlendirilmesi daha mâkul iken Eser-Küçükdağ'ın, "Normalde Mevlevîhâneler, Mevlevî dervişlerinin ikamet ettikleri yerlerdi." "Normalde" imalı ifadeleriyle neyi kastettiği ve otel edalı yaklaşımları bir yana bırakılacak olursa; "Ermenek Mevlevîhânesi'nde de bir medrese mevcut idi. Buraya 'şart-ı tadrîs' ile bir müderris, müteveli veya şeyh olarak atanıyordu." iddialarının (2013: 307) da havada kaldığı söylenebilir.⁴ Nitekim günümüzde de cami görevlilerinin isteyenlere bazı eğitimleri vermek zorunda olduğu bilinmektedir.

Söz konusu zâviyenin civarında yaptığımız yüzey araştırmalarında da⁵ Mevlevîhâne -ile aradaki dere yüzünden 60-70 m. mesafede bulunup muhtemelen

³ Nitekim bu hususta Açık'ın (2003: 100-105), temel amacı kişiyi tasavvuf terbiyesiyle yetiştirip olgunlaştırmak olan Mevlevîhânelerin birçok sahada sosyal hayatla etkileşim içerisinde olduğunu, biri de Ermenek Mevlevîhânesi'nden olmak üzere incelediği iki yüz seksen şâirden % 31.8'nin medreseden; bilinenlerden % 68.18'nin de Tekke eğitimiyle yetiştiğini ve altmışının Padişah, kaymakam, müderris gibi devlet memuriyeti, yarıya yakınının ise bizzat şeyhlik görevi yaptığını tespit etmiş olması dikkat çekicidir.

⁴ Zaten kendi de başka bir araştırmacıyla yayınladıkları daha önceki bir çalışmada 1677 tarihli bir berattan " 'ehl-i ilim ve ehl-i fazl olan' Şeyh Mustafa'nın, Konya'daki Kalenderhâne Zâviyesine 'ders dimek' [virmek?] şartıyla tayin edildiği anlaşılmaktadır... Zâviye aynı zamanda medrese olarak da kullanılmaktadır." demek (Arabacı-Küçükdağ 2003: 146); suretiyle buradaki söyledikleriyle taban tabana zıt bir duruma düşmektedir.

⁵ Bahsedilen mekâna bu denli hacimli ve önemli bir Mevlevîhâne'nin müştemilatının da tamamıyla sığması çok zor gözükmetedir. 10-17 Ağustos 2019 tarihlerinde Doç. Dr. Yahya Başkan ile de yerinde yapılan gözlemlerde Mevlevîhânenin eklentileri ya da müştemilatı olması muhtemel sahadaki evlerin, ortak duvarlar kullanarak oluşturdıkları yanaşık düzen bir yapılaşmayla şehirde benzeri yoktur. 5 örtme (yaklaşık 1,5-2,5 m. yükseklik ve genişlikte, 2-7 m. uzunluğunda olup tavanı üzerindeki evin tabanına döşenmiş direklerle kapalı ve uçları açık bir tür kemerli/tünel geçidi, evin altından geçen yol) bağlantısı ve meskenlerin yapılanma biçimleriyle 7-8 evin kendisi de mimar olan -Ermenek Belediyesi eski başkanlarından- Uğur Sevimli'nin ifadesi ile "külliye" tarzında, aynı avlu içerisine açılması ve adeta -Müftü Celâleddin Efendi'ye ait evden adını alan Celâleddin Çeşmesi (Bardakçı 1976: 208) olması muhtemel- tarihi çeşmeyle buluşması hatta mevkiin asıl sakinlerinin şeyh, kadı, müftü, ...zâde vb. saygın kesim olup devlet erkânı konutları/kompleks tarzında bir yapılaşma ile karşılaşılması çok ilginçtir. Yine Tekke Mescidi (şimdiki Tekke Camii) ile Şeyhin evinin yer aldığı taraf arasındaki 80-90 metrelik alanın bir bölümünden hâmuşân olarak da istifade edilmiş olması ihtimal dâhilindedir. Bahçe ve açık otoparka dönüştürülüp tek mezarı bile kalmayan kabristan ile Pirpınarı ve arkasında Hüsameddin Efendi'nin konağının bulunması dikkat çekicidir. Nitekim muntka sakinlerinden edinilen bilgiler ve son Ermenek Mevlevîhânesi Şeyhi Hüsameddin Efendi'nin torunlarından Hüsameddin (1950-), (Foto) O. Nuri (1952-) ve Uğur (1952-) Sevimli Beyefendiler ile görüşmelerimizde; dedelerinin, tezyîni yönden işlemlerle bezeli / farklı evinden, bahsedilen mesafedeki Dergâh'a gidip geldiğini, eşinden dolayı devletten herhangi bir maaş almayıp 1990'lara doğru vefat eden babaannelerinden duyduklarını anlatmaları gibi tüm veriler bu mevki göstermektedir. Nitekim Uğur Bey'in, kendilerine "Gâziler" dendiğini söylemesi; Bardakçı'dan da teyitlendiği üzere bu mevkiin Gaziler; örtmelerle irtibatlı ve kuzey-güney istikametinde uzanan sokağın

etrafındaki mekânlarla da irtibatlı- külliyesinin eklentisini teşkil eden son şeyhi Hüsameddin Dede'ye (Ünver 1964: 33) ait -süsleme ve mimarî bakımdan önemli ve korunması gerekli eski eser olduğu yani kadr u kıymeti fark edilemeyip el değiştirmiş ve- Şeyh evi/konağı da alan şahıs tarafından ciddî bir tadilata maruz bırakıldığı için aslı hüviyetinden önemli ölçüde uzaklaşmıştır.⁶ Yine Şeyh evinin içerisinden inilip yolu sokağı görmeden örtme (bir nevi tünel) bağlantısından geçilerek de ulaşılabilen Pirpınarı (Pırağalar/Pirlimari) Mescidi'nin, son yenilemesinin 1340/1921-1922'de yapıldığı, kitabesinin 2. satırında ise "Gâzizâde Molla Ahmed ikinci kez tamir eyledi"⁷ kaydı bulunmaktadır (Resim: 3-4) ; Bardakçı 1976: 149) ki bu, adı geçen şahsın; babasının dedesi olma ihtimali açısından önemlidir.

Şeyh evi ve Pirpınarı Mescidi ile ilgili şimdiye kadar ilk kez yapılan bu tespitler ekseninde saha uzmanlarından Tuncer'in (1996: 265), "Mevlevîhânelerin mescit veya camilerinin çevrelerinde aranması gerektiği" uyarısı da konuya açıklık getirmektedir. Nitekim Eser'in (2012: 111); "yaptırını ve yapım tarihi belli olmayan Tekke Mescidi, XIX. yy'ın ikinci yarısında yaptırılmış olmalıdır." sözleri, kuvvetle muhtemel Mevlevîhâne'ye ait olan mescid-semâhânenin yıkılıp Caminin

Metlihan (maalesef şimdi Özbey); doğu-batı yönünde avluyla bağlantılı ve evlerinin duvarlarında -silik olduğu için sadece 1316, 1323, 1307 tarihleri okunabilen; ilki elli metre doğuda, diğerleri birbirine yakın- üç ayrı kitabenin bulunduğu sokağın da Pirpınarı diye isimlendirilmiş olması tesadüfi olmasa gerektir (Resim: 4-12). Burada, fotoğraflarının çekimi esnasında Arapça, Farsça, edebiyat ve şiire büyük bir vukûfiyeti olduğunu kolaylıkla fark ettiren Hüsameddin Dede'ye ait 230 sayfalık Cönk'ün; bir kaç yıl içinde Yahya Bey vasıtasıyla ilim âlemine kazandırılacağını da belirtmeliyim.

⁶ 35 Semâhaneyi incelediğini belirten Tanrıkorur'un, 17. yy'dan önce kurulan çoğu mevlevîhânenin dört başı mamur olarak yapılmayıp sonradan ilâvelerle ihtiyaçları karşılayabildiği ve kullanışsız bir Beylikler devri merkezî kubbeli avlu-eyvan plân şemasıyla son dönemlere kadar kullanılmak zorunda kalındığı; ... bu semâhânelerdeki mihrablı daha yüksek kısım mescid olarak, orta kubbeli sofalı mekânsa semâhâne olarak kullanılmıştır. Bu tiptekiler başka mekânlarla bağlı ve fazla trafikli olduğu için kudsîyet açısından başarısız bir çözümdü; ... bu semâhânelerin çoğu cumhuriyet döneminde kapatılıp cami veya mescide çevrilirken bir takım değişikliklere maruz kaldı tespitine (1996: 2/208-209) büyük ölçüde Ermenek Mevlevîhânesi de uymaktadır. Bire bir örtüşme de pek çok bakımdan benzerliğe sahip Kilis Mevlevîhanesi ve Tokat Mevlevîhanesi için bkz. Tuncer 1996: 259-266; Yüksel 1996: 61-68.

⁷ Kızılcâ'nın, 1830'da Değirmenlik Mahallesi'ndeki; "tüccardan gazi Çelebi oğlu 35 yaşındaki uzunca boylu kara sakallı" (t.y.; 11) ve 1845 yılına ait "Hane 45'teki 1250 kuruş tahmini kazancı olan Gazizade Hacı Ahmet" (2019: 24); yine Çulhacı'daki aynı yer ve no.daki Gazizade El-Hacı [el-Hâc] Ahmet-Ticaret kayıtları (2012: 40, 165); şehrin en varlıklılarından olmaları yanında lâkaplarını ve kitabe adı geçen zatın, Hüsameddin Efendi'nin babasının dedesi olma ihtimalini daha da kuvvetlendirmektedir (ihtimal kaydı koymamız, torunlarının; Hüsameddin Efendi'nin dedesinin adını -1934'te Ermenek hükümet binasında çıkan yangında resmi evrak/nüfus bilgilerinin zayı olmasının da etkisiyle şehir ahalisinin çoğu gibi-bilememelerinden kaynaklanmaktadır).

yapımı esnasında giriş kapıları üzerine yerleştirilen 1229/1813/4 tarihli tamir kitabesi ile alanın metotlarından haberdar olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak “Mescide ait tespit edilen 13 Şaban 1341/31 Mart 1923 tarihli tek kayda göre, imam olan Mustafa’nın⁸ ölmesiyle imamlığın, tevcih heyetinin kararıyla Hüsameddin’e verildiği görülmektedir.” malûmatı⁹ dikkat çekicidir. Zira bu durumda Ermenek Mevlevîhânesi’nin artık işlevini yitirdiği,¹⁰ son şeyhi Hüsameddin Dede’nin; Tekke ve Zâviyelerin kapatılmasına giden süreçte Tekke Mescidi imamlığına atandığı (1935’te Hakk’a yürüyünce de Musalla Mezarlığı’na defnedildiği) anlaşılmaktadır.

⁸ Hüsameddin Efendi’nin babasının adı da Mustafa olup çok büyük ihtimalle ölen bu zat onun babasıdır. Mevlevîhâne’ye ait olan mescid-semâhânenin imamlığını da yaparken vefatı üzerine, geleneğe de uygun tarzda aynı görev oğlu Hüsameddin Dede’ye verilmiş olmalıdır. Nitekim torunu emekli öğretmen Mucize Görgülü (1946?-) Hanımefendi, amcazâdelerinin bildiklerine ilâveten öğrenciliği sırasında bir ödev hazırlarken babaannesinden; eşinin atalarının Ermenek’e başka yerden göçüp geldiklerini, Hüsameddin Dede’nin öğrenim çağında Konya’ya giderek 8-9 yıl eğitim alıp geldiğini, kudüm çaldığını, ara sıra kendilerine Konya’dan dervişlerin ziyaretlerde bulunduklarını ve kalkıp beraberce semâ ettiklerini hatta kayınpederi Mustafa Efendi’nin de Şeyh olduğunu öğrendiğini anlattı ki bunlar son derece kıymetli bilgiler olmakla birlikte asıl mevzumuzun dışında kaldığı için konuya şimdilik dikkat çekmekle yetinelim.

⁹ Gerçi bu görevlerin nadirattan olmadığı âdeti bir nevi gelenek olduğu da söylenebilir. Nitekim berata konu olan Seyyid Ali’nin Mevlevîhâne’nin Şeyhi iken mayıs 1786’da şehirdeki Kenan Mescidi’nde yarım akçe ile İmam-Hatip-Mütevelli; soydan kimse kalmayınca da 1 Aralık 1913’te aynı mescitte Hüsameddin’in ücretsiz İmam-Hatip olarak görev yaptığı (Eser 2012: 123-124) görülmektedir. İmamlık bilgilerini adı geçen torunları da teyit edip tarihe not düşmek adına, Hüsameddin Dede’nin önce evlendiği Fatma Hanım’dan bir süre çocukları olmadığı için Fadime Hanımla da evlendiği, ikisinden de [Fatma’dan: Mustafa Fevzi (Muazzez Tan, Mucize Görgülü, Harika Coşkun (İzmir’de) ve Uğur); Şih lâkaplı Mehmet Celâleddin (1920-2010?) (Hüsameddin, Naci, Osman Nuri ve Nejla Ekiz); Abdullah (Mustafa ve Tamer) ve Şefika (Karaman’da, Murat Parmaksız). *Fadime*’den de: Ali (Nuri, Serap ve Feride) ve Ahmed (Hüsameddin ve Serpil’in anneleri ölünce aldığı hanımından da Bekir)] 6 çocukları olduğu malûmatını verdiler. Bu bağlamda üstte verilen bilgilerle örtüşmesi yanında çocuk ve torunlarının isimlerinin çoğu, ad koyma geleneğimizle de uyumlu olduğundan Hüsameddin Dede’nin -özel bir araştırma olmasa da- cediti hakkında Kızılca’nın (t.y.: 11-12 nu.78-82’deki) 1830 tarihli nüfus kayıtlarındaki bizim esas aldığımız kişilerin; devamında (t.y.: 23 nu.112, 42-43 nu.102, 173-175) ve aynı yazarın 1845 *Ermenek Hane Mal Varlıkları*’nda zikredilenler (s. 67 hane 8 ile s. 100 hane 73) ile de mukayese edilmesi hâlinde daha makul/tutarlı gözüksüğünü belirtmeliyiz.

¹⁰ Nazmi Utku (1945-)’nın; babasının ve anne dedesi Şih Yusuf (Etlik)’un, Ulu Cami’i müezzînlerinden Hacı Ömer (Altunsoy) merhumların, Mevlevî külahı ve hırkası giydiklerine yine Hilmi Hocaoglu (1939-)’nın da bu bilgileri tasdikleyerek Sipas Camii’nin iz bırakan imamlarından (Fahri Hoca ve Öğretmen Hasip Esin’in babaları) Ömer Efendi’nin de devetüyü rengindeki bir külahın üzerine sarık sardığına dair ilave edip anlattıkları, 1950-1960’lı yıllarda Ermenek’te Mevlevîliğin kısmî etkisinin hâlâ sürdüğünü göstermektedir. Çalışmamız sırasında buraya kadar adı geçen -ve adlarını sayamadığım- herkese verdikleri bilgiler, dolayısıyla katkıları sebebiyle teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir görev bilirim.

XX. yy'ın ilk çeyreğinden itibaren etkisinin her geçen gün azalması ve yeni bir döneme uzanan gelişmeler üzerine yapılan Şeyhi'nin bu tayini ile yıllarca dikkat çekmediği için günümüze ulaşamamasına bakılarak Tekke Mescidi yanında "Mevlevîhâne" statüsündeki bu müessesenin fonksiyonu eksik değerlendirilmemelidir. Zira Ermenek kazasını, tüm yönleriyle ortaya koymaya çalışan Çelik, Gök, Eser, Çulhacı gibi bilim insanlarının yaptığı çalışmalardan çıkan sonuç; şehrin merkezinde ve köylerinde özel/tüzel kişi/mahallelerin isimlerine varıncaya kadar hatırı sayılır bir dinî-tasavvufî etki/ortam/yapılanma söz konusudur.¹¹ Nitekim Eser'in, Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi Görevlileri başlığı altındaki atama kayıtları tablosunda; M. 1518'den 1827'ye kadar şeyh, zâviyedar, müteveli ile bir nâzır, bir de müderristen oluşan pek çok isme rastlanmaktadır. 1782'den itibaren meşihat makamında gözüken Seyyid Ali'nin, 1767'de şehirdeki Hacı Alâeddin; 1769'da Hacı Abdullah Zâviyesinde zâviyedar ve müteveli; 1772'de bir camide aşırhanlık; 1774'ten itibaren de bir mescitte imam ve müteveli; 1786'da Şeyh olduğu halde bir mescitte imam-hatip ve mütevellilik gibi pek çok görev yaptığı (2012: 223-226, 231-232, 95, 147, 123) ve kazadaki nüfuzu rahatlıkla anlaşılmaktadır.

İşte beratta da karşımıza çıkan Seyyid Ali Dede nedense son vakitlerinde İstanbul'a gitmiş ve hâliyle bahsedilen görevlerin çoğu, 1827'de bile -kaybettiği beratın yenilenmesinden- Şeyhliğini de koruduğu anlaşılan oğlu Seyyid Abdülkadir'e intikal etmiştir. Tabiatıyla bu arada "1800'de Ermenâk şeyhi, evini tamir ettirmek için arzıhal vermiş, padişah (III. Selim: 1789-1807) tarafından atıyei hümayûna nâil olmuş" (Gölpınarlı 1983: 259) bilgisi de önemlidir. -Ermenek Şeyhizâde olarak tanınıp Mevlevîlik tarihinde çok önemli yeri bulunan Beşiktaş Mevlevîhânesinin on üçüncü postnişini olan ve otuz üç yıla yakın (1819-1851) meşihat makamında oturan Mehmed Kadrî Dede'nin- babası Şeyh Seyyid Ali Dede'nin vefatı üzerine oğluna tevcih edilen 1205/1791 tarihli beratta adı geçenler¹² Ermenek Mevlevîhânesi ile görevlilerinin mevkiini göstermesi

¹¹ Şehrin bu durumunu, Güler (2018: I/433) de gözden kaçırmamış ve: "Belgelerde dikkat çeken hususlardan biri de hem müteveli hem de müderrislik vazifesine atananların Seyyid unvanı taşımasıdır. Hatta her ismin başında bilinirlik takısı olan 'el' lafzının eklenmesi Ermenek'te XIX. asrın sonlarında hatırı sayılır mevki ve sayıda Seyyidin yaşadığını ifade etmektedir" sözleriyle özetlemiştir.

¹² Seyyid Ali Dede; Ermenek Mevlevîhânesi Şeyh'i iken İstanbul'a gelip sur içinde Şehremini Mahallesinde evlendiği kadının evine yerleşmiş, daha sonra hanımı da meskenini ona vermişti. Kısa sürede burası bir Mevlevî Zâviyesi hâlini almış, Kadrî Dede bu evde doğmuştu. 1205/1790 senesinde vefatı üzerine Yenikapı semtinde Merkez Efendi Tekkesi karşısında bulunan mezarlığa defnedilmişti (Küçük 2003: 136, 142 nu.6 ve 7). Katılmasa da Ali Dede yerine başka bir kaynağın "Ermenek Şeyhi Ahmed Dede"yi; hatta çoğunun

bakımından dikkat çekicidir. Zira Sultan II. Mahmud'un (1808-1839) her hafta dergâha gelmesi, mukabeleden sonra Mehmed Kadrî Dede¹³ ile sohbet edip biraderlerine atıyye ihsanlarında bulunması (Küçük 2003:144-145 nu.1), çok tesadüfî ve sıradan hâdiseler olmasa gerekir.

Hâfız Mehmed Dede'nin 1883-1887'lerde meşihat makamında olması (Konya Vilâyeti Sâlnâmesi 2013-2017: 175, 180, 312, 232); Küçük'ün XIX. asırda faaliyetlerini sürdüren Mevlevîhâneler listesinde 1886-1911'da Ermenek'i de sayması (2003: 466), yine Konya Mevlâna Dergâh'ı Postnişini Veled Çelebi (İzbudak)'nin, I. Dünya Savaşında gönüllü Mevlevî taburunun kuruluş çalışmaları esnasında 20 Aralık 1914'te Harbiye Nezaretine gönderdiği arzda; hükümet ve askeri yetkililerden bulundukları yerlerdeki Mevlevîlerin sevkine yardımcı olmaları arzu edilen ve Mevlevîhâne bulunan valilik, mutasarrıflık ve kaymakamlıklar arasında Ermenâk'ın da sayılması (Köstüklü 2005: 65-71), şehirdeki Mevlevîhânenin faal olduğunu göstermektedir.¹⁴ Ancak bahsedilen tarihte I. Dünya Savaşının da başlaması ve devamındaki gelişmeler yüzünden son şeyhi Hüsameddin Dede'nin, vefat eden -babası Şeyh- Mustafa'nın yerine 1923'teki zikredilen atamasından başka şimdilik elde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Halil Bey Zâviye/Ermenek Mevlevîhânesi'nin vakıflarıyla ilgili gelirleri tahrir kayıtlardan çıkaran Gök'ün (2006: 141-143) verdiği tabloya bakılınca: Berat

Mehmed Kadrî Dede'yi de "Abdülkadir Dede" olarak (15 Receb/1249 / 28 Kasım 1833 tarihli bir belgeye dayanıp karşılaştırmak üzere bkz. Ösen 2015: 139) kaydettiklerini belirten Küçük'ün ne kadar isabetli davrandığını, incelediğimiz -muhtabına bir yetki veya imtiyaz sağlayan, ferman, irade vb. diğer belgelere göre daha kalıcı ve sürekli olması yanında sonraki sultanın iradesini de kısmen bağlayan sultânî hükümler diye tanımlanan- berat; ikisinin de adını açıkça zikredip ortaya koymaktadır.

¹³ Beşiktaş Mevlevîhânesinin şeyhi Trablusşamlı Mahmud Dede Efendi'nin vefatıyla (1819), oğlu Mehmed Said'in yaşı küçük olduğu için postnişinliğe Mehmed Kadrî Dede getirildi ve gözetimi altında M. Said eğitimi tamamladı. Kadrî Dede'nin vefatıyla (11 Eylül 1851) yerine tayin edilen Mevlevî Şeyhi Mehmed Said Dede (1803-1853); bestekâr ve döneminin en önemli birkaç ney virtüözünden biri olup pek çok talebe yetiştirdi (Aksoy 2003: XXVIII /523).

¹⁴ Osmanlı Devletinin içine düştüğü ekonomik sıkıntılardan, 19 yy'ın son çeyreğinden itibaren Mevlevîhâneler de payını almış özellikle taşradakiler faaliyetlerini sürdürmede zorlanmaya başlamışlardı. Sultan II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) de Mevlevîhânelerin tamiri için yoğun talepler gelmiş ama Ermenek, Burdur ve Şam Mevlevîhânelerinin şeyhlerine olumsuz cevaplar verilmek durumunda kalmıştı (tabii bir kısmı da büyüklük ve şeyhlerinin merkezle şahsî münasebetlerinin durumuna göre bunu başarabilmişlerdi). Nitekim Ermenek Kazası'ndaki Mevlevîhâne'nin harap yerlerinin 2415 kuruş gibi cüzî bir masrafla tamir olacağından bahisle gereğinin yapılması için Adana Vilâyeti'nden gelen tahrîrâtın 21 Mart 1307 / 2 Nisan 1891'de sadârete gönderilerek meblâğın karşılanıp karşılanmayacağıının bildirilmesi istenmiştir ama olumlu cevap gelmemiştir (Ösen 2015: 245, 262-266, 372).

Köyü'nde, Ermenek merkez ve Değirmenlik Mahallesi'ndeki 6 kıt'a dükkân, 7 kıt'a zemin (akar), 3 kıt'a bahçe ve 2 su değirmeninden 1500 ve 1522'de 565'er; 1518'de 580; 1555'te her nedense 260'a düşüp 1584 yılında 465 akçe meblağa ulaşan bir gelir elde edildiği görülmektedir. Bu bütçeden şeyhe ve zâviyenin iki hizmetkârına yıllık 200; geriye kalan ise misafirlerin yemek masrafına harcanmaktadır. Elbette ki mezkûr beratın ifadesiyle yere vadi âdet-i ağnâm-ı mukâtaası malından (hayvanlardan daha çok da koyun ve keçi türlerinin vergisinden) almak üzere yevmî otuz akçenin Mevlevîhâne Tekyesi fukarasına taamiye¹⁵ olmak üzere harcama yetkisinin verildiği Şeyh Ali Dede ve oğluna intikal eden miktar ile Eser-Küçükdağ'ın (2013: 307) bahsettiği 1776 tarihli bir emri şerif ile 1782 tarihli bir hüccete göre "Alaiye Gümrüğü Mukataası malından adı geçen Mevlevîhâne'de sakin dervişlerin taamiyesi için tahsis edilen gündelik 30 akçe"¹⁶ ekstra gelirler, Gök'ün verdiği yekûna dâhil değildir.

Sonuç olarak bu inceleme; Mevlevîhânelerin devletten aldığı desteği/devletin değişik kalemler halinde farklı vergi kaynaklarından sağladığı ödeneği bir kez daha ve Beşiktaş Mevlevîhânesine kadar uzanan isim tashihleri ile nüfuzu, bahse konu berat sayesinde belgelediğinden, ileride bu yönde yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilecektir. Yine bu berat, Halil Bey Zâviyesi olarak da bilinmesi nedeniyle adı, yeri ve konumuyla ilgili bazı karışıklıklara da yol açan mekânın; şehrin merkezinde ve Mevlevîhâne statüsünde olup Ermenek Mevlevîhâne/Tekkesi diye de adlandırıldığını kesinkes ortaya koymaktadır. Yine "XVII. yy'dan itibaren âdeti bir devlet müessesesi hâline gelen Mevlevîliğin" (Gölpınarlı 1983: 248); ülkemizin en çetin coğrafi şartlarından birine sahip bulunmasına rağmen geçmişten günümüze devlet-millet bağlılığını en güzel surette yansıtip "okumuşu" en fazla yerler arasında olmayı başaran Ermenek'i de Mevlevîhâneler tablosu içerisine dâhil etmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak gözükmemektedir.

XVI. yy'ın sonlarından itibaren ekseriyetle Ermenek Mevlevîhânesi şeklinde kaydedilip bilinen bu yapı, muhtarları ve Belediye'den edinilen bilgiler çerçevesinde hudutlarının biraz doğu istikametine genişletilmesiyle Taşbaşı

¹⁵ Taamiye: "Misafirlerle, fakirlerin karınlarını doyurmak için yedirilen yemek, verilen erzak ve para yerinde kullanılan bir tabirdir. Medreselerle tekke ve hastanelere ait vakfiyelerde geçer." (Pakalın 1993: III/363).

¹⁶ Berattaki rakam ve kullanılış gayesinin aynı olması kadar, burada böyle diyen yazarların bir sayfa sonra "... orada kalan dervişlere taamiye için 30 akçe ...malından yevmiye olarak veriliyordu" ifadeleriyle ne kastettiklerinin tam olarak anlaşılabilmesi da ilginçtir.

Mahallesi sınırlarına dâhil olmuştur. Bahse konu mekân ile yıkılan müştemilâtının hemen yakınında ama Değirmenlik Mahallesi hudutlarında kalan/bulunan son şeyhi Hüsameddin Dede'nin evi, yer aldığı civarın eklenti şeklinde örtme/tünel/lerle bağlanarak külliyei/kompleksi andırırcasına avlu içerisine açılıp tarihi çeşmeyle buluşan yapılaşma biçimi ve Pirpınarı Mescidiyle bütünleşmesi ilk kez işlenmeye çalışılmıştır. Yüzey araştırmaları ve sözlü tarih metoduna da başvurulmuş çalışmada adı geçen Dede'nin torunlarından da epeyce malûmat alınarak Mevlevîhâne'yle ilgili hususlar açıklığa kavuşturulmuştur. Tekke ve zâviyelerin kapanmasına giden süreçte ülkenin çoğu yerindeki semâhânelerin cami veya mescide çevrilmesinde olduğu gibi Hüsameddin Dede'nin 1923'te Tekke Mescidi imamlığına atanmasıyla, Sultan II. Mahmûd'u bile meftûn eyleyen beratlı Ermenek Mevlevîhânesi'nin işlevi fiilen sona ermiş; mescidin yıkılıp yerine yapılan kubbeli Tekke Camii'nin kapısındaki kitabe ve adının bir kısmından başka izi kalmamıştır.

Berat'ın Transkripsiyonu

Selim Hân b. Mustafa Hân el Muzaffer Dâimâ

[III. Selim Han'ın Tuğrâsı]

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki, İç İl Sancağında Ermenâk Nâhiyesinde vâkî' Mevlevîhâne Tekyesi fukarasına taamiye olmak üzere yere vadi? âdet-i ağnâm-ı mukâtaası malından almak üzere yevmî otuz akçe vazife Mevlevîhâne-i mezkûre Şeyhi Seyyid Şeyh Ali'nin uhdesinde iken fevt olmağla taamiye-i mezkûre mahlûlünden Tekye-i merkûme şeyh-i müteveffanın oğlu erbâb-ı istihkaktan işbu râfî'a-i tevkî'-i refî'u's-şân-ı hâkânî Seyyid Abdülkâdir zîde takvâhuhun uhdesine kayd ile beratı verilmek ferman bulmağın hakkında mezîd-i 'inayeti Padişâhânem zuhûra gitirüb 1205 senesi Zilkâdesi'nin 19. günü tarihiyle müverrah verilen ruûsu hümayûn mücebince bu berât-ı hümayûnı virdüm ve buyurdum ki mümaunileyh Seyyid Abdülkâdir derviş zîde takvâhu varûb vech-i meşrûh üzre ta'yin olunan yevmî otuz akçe taamiye vazifesin tekye-i mezbûre fukarası için yere vadi âdet-i ağnâm-ı mukâtaası malından zemîn mütevellilerinden alub mutasarrıfa virile. Şöyle bileler, 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.

Tahrîran fi'l-yevmi's-sâdis aşer şehri Zilkâde sene hams ve mieteyn ve elf.

16 Zilkade 1205 / 17 Temmuz 1791

KAYNAKÇA

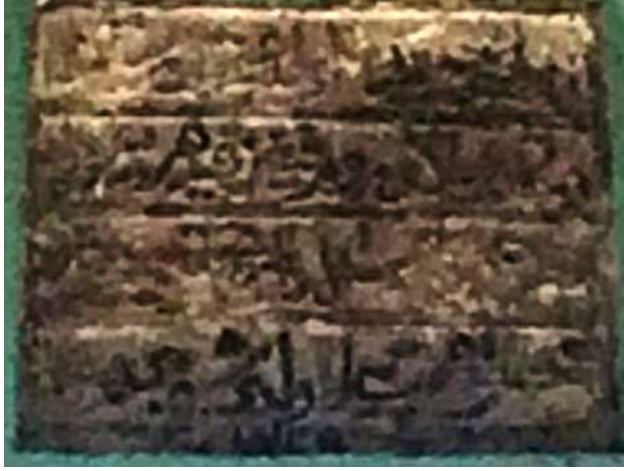
- AÇIK, Nilgün (2003), "Mevlânâ ve Mevlevî Tarikatının Eğiticiiliği", *Selçuk Ü. III. Uluslar Arası Mevlâna Kongresi Bildiriler*, (5-6 Mayıs), Konya: 99-114.
- AKDAĞ, Mustafa (1995), *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi I (1243-1453)*, İstanbul: Cem Yay.
- AKSOY, Hasan (2003), "Mehmed Said Dede", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, C.XXVIII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 523.
- ARABACI, Caner – KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (2003), "Konya'da Osmanlı Döneminde İnşa Edilen Medreseler", *Osmanlı Döneminde Konya*, (ed. Y. Küçükdağ), Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.: 123-162.
- BARDAKÇI, Halit (1976), *Bütün Yönleriyle Ermenek*, Konya.
- BAŞKAN, Yahya (2018), "Karaman Türkmenleri ve Ermenek: İskân ve Şehirleşme (13-14.Yüzyıllar)", *Ermenek Araştırmaları I*, (ed. H. Muşmal-E. Yüksel-M.A. Kapor), Konya: Palet Yay.: 185-196.
- ÇELİK, Şenol (1994), *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)*, Marmara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi).
- ÇULHACI, Önder (2012), *19. Yüzyıl Ortalarında Ermenek Kazası (1839-1856)*, Marmara Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- ESER, Mevlüt (2012), *Ermenek Kazası ve Köyleri Vakıf Eserleri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- ESER, Mevlüt – KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (2013), "Ermenek Mevlevîhanesi/Karamanoğlu Halil Bey Tekkesi", *Nejat Göyünç Armağanı*, Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Ens. Yay., 305-309.
- EVLİYA ÇELEBİ (1985), *Seyahatnâme*, C. IX, (nşr. Mümin Çevik), İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- GÖK, Bilal (2006), *Ermenek Kazası (1500-1600)*, İnönü Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi).
- GÖLPINARLI, Abdülbâki (1983), *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul:İnkılâp ve Aka Yay.2.bs
- GÜLER, Mustafa (2018), "Osmanlı'nın Son Döneminde Ermenek Musa Paşa Vakıflarının Tevcihat Sistematiği Üzerine", *Ermenek Araştırmaları I*, (ed. H. Muşmal vd.), 429-437.
- KARPUZ, Haşim (2009), *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Karaman 70*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- KIZILCA, Mükremin (t.y.), *1830 Ermenek Nüfus Kayıtları*, Konya: Ermenek Belediyesi-Aybil Yay.
- (2019), *1845 Ermenek ve Köyleri Hane Mal Varlıkları*, Konya: Çimke Yay.
- Konya Vilâyeti Sâlnâmesi* (2013-2017), 1301-1304/1883-1887, C. 17-20, Büyükşehir Belediyesi Yay.

- KONYALI, İ. Hakkı (1967), *Âbideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri*, İstanbul.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri (2005), *Vatan Savunmasında Mevlevîhaneler*, Konya: Çizgi Yay.
- KÜÇÜK, Sezai (2003), *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul: Simurg Yay.
- ÖSEN, Serdar (2015), *Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatında Mevlevilik (19. Yüzyıl)*, İstanbul: Kitap Yay.
- ÖZKAN, Ahmet (2008), "Karamanoğulları Beyliği Döneminden Günümüze Ermenek'te Tasavvuf Kültürü", *Ermenek Araştırmaları II*, (ed. H. Muşmal vd.), Konya: 513-520.
- PAKALIN, M. Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. III, İstanbul: MEB Yay., 303.
- SÜSAM YAZMALAR KATALOĞU, Selçuk Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Uzluk Ailesi Koleksiyonu, Demirbaş No. KD7F424836: Vakfiyeler, Fermanlar, Mahkeme Sicilleri, 140 Adet [Dosyası İçinde 53/140; *Ermenek Mevlevîhânesi Hakkındaki Berat* (Süsam ilk/eski no. 620)].
- TANRIKORUR, Bahrihüda (1996, Mayıs), "Mevlevî Tekkesinin Kalbi: Semâhane", *II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîhâneler Kongresi*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı), Sayı: 2, Konya: 207-215.
- (2004), "Mevleviyye", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, C.XXIX, İstanbul: 447-474.
- TEKİNDAGÇ, M. C. Şihâbeddin (1997), "Karamanlılar", *İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, Ankara: MEB: Eskişehir Anadolu Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yay., 316-330.
- TUNCER, O. Cezmi (1996), "Kilis Mevlevihanesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîhâneler Kongresi*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2, Konya: 259-281.
- ÜNVER, Süheyl (1964), "Osmanlı İmparatorluğu Mevlevîhaneleri ve Son Şeyhleri", *Mevlâna Güldestesi*, Konya Turizm Derneği Yay.: 30-39.
- ÜREMİŞ, Ali (1996), *Türkiye Selçuklularında Tasavvufi Hareketler*, İnönü Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- YÜKSEL, Hasan (1996), "Tokat Mevlevihanesi", *II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîhâneler Kongresi*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2, Konya: 61-68.

EKLER

Belge 1: 1205/1791 Tarihli “Ermenek Mevlevîhâne Tekyesi” yle İlgili Berat (Süsam).

Resim: 1- Tekke Mescidi'nden de Tekke Camii'ne intikal eden kitabe (anayoldan giriş kapısı)

Resim: 2- Tekke Mescidi'nden de Tekke Camii'ne intikal eden kitabenin transkripti (iç kapı).

Resim: 3- Pirpınarı Mescidi'nin Kitabesi. **Resim: 4-** Şeyh Evi'nden Pirpınarı Mescidi'ne geçiş ve örtmeden avluya çıkış yolu.

Resim: 5- Pirpınarı Mescidi'nin güneybatı köşesinden Tekke Camii'nin görünümü.

Resim: 6- Tekke Camii'nin güney cepheden görünümü

Resim: 7- Pirpınarı Sokağı'ndan bir kesit (örtme/tünel/eklenti).

Resim: 8- Örtmeden avluya giriş/çıkış yolu.

Resim: 9- Evlerin örtmelerle bağlandığı/açıldığı avlu.

Resim: 10, 11, 12- Pirpınarı Sokağında bulunan evlerin duvarlarındaki kitabeler (soldan sağa: 1316, 1323, 1307).

